



Göteborgs
Stad

Diarienummer
N134-0464/19

Det avfallssnåla Äldreboendet

Slutrapport om arbetet med att förebygga avfall på Göteborg stads äldreboenden 2018 - 2019.

2019-05-31

Bakgrund

Hösten 2014 efterlyste Kretslopp och Vatten (KoV) ett äldreboende eller en skola och ett kontor som ville vara pilotprojekt inom respektive område för att se hur man kan arbeta förebyggande och därmed minska sitt avfall. Jag arbetade som enhetschef på Sekelbo äldreboende och anmälde oss till detta utmanande uppdrag.

Under våren 2015 identifierade vi i personalen ca 40 åtgärder för att minska vårt avfall. Ett stort engagemang genomsyrade arbetet, initialt från miljöombuden, och vi hade god hjälp av initiativtagaren Karin Nielsen på KoV och från konsultbyrån Tyréns AB. Tyréns bistod med livscykelanalyser, beräkningar av koldioxidutsläpp samt beräkningar av hur mycket utgifterna minskade genom de åtgärder som vidtogs.

Vi utgick från tre frågeställningar:

- Vad har vi för avfall?
- Varför uppstår det?
- Hur kan vi minska avfallet?

Efter ett år hade Sekelbo äldreboende minskat sitt matavfall med 23 % och restavfallet med 10 %. De har därefter kontinuerligt minskat sitt avfall.

Under våren 2017 startade förebyggandearbetet på äldreboendena i Östra Göteborg och Örgryte/Härlanda. Hösten 2017 beslöt Områdeschefsgruppen för äldreboende att samtliga 53 äldreboenden skulle bli avfallssnåla under 2018 - 2019. Ett äldreboende har inte deltagit men två av de idéburna äldreboendena har deltagit genom Göteborgsregionens försorg. Jag anställdes som projektledare på halvtid 2018-01-01 och finansierades under 2018 av Göteborgs stads Miljöstimulansmedel. Stadsdelen Centrum har varit hemvist för projektet, anställningen och ansökan om projektmedel. 2019 har samtliga stadsdelsförvaltningar bidragit med 10 000 kronor var så att uppföljningar har kunnat ske under våren.

Under arbetets gång har nya styrdokument för Göteborgs Stads miljöarbete tillkommit. Enligt åtgärd 160 i Göteborgs Stads Handlingsplan för miljön 2018–2020 ska samtliga äldreboenden införa det avfallssnåla äldreboendet. Enligt åtgärd 151 ska alla bolag och förvaltningar ta fram avfallsplaner och genomföra åtgärder för att minska sitt avfall med minst 30 % till år 2030 i jämförelse med 2010.

Så här har arbetet gått till

- Möte och föreläsning för alla enhetschefer i stadsdelens äldreboenden. Chefer för hälso- och sjukvård, rehabilitering, intern service och tillagningskök inbjöds också. Andra verksamheter som delade lokal och soprum med äldreboendet gavs också möjlighet att delta; till exempel vårdcentral, förskola, bostad med särskild service mm. Några av dessa verksamheter startade ett avfallsförebyggande arbete inom sina verksamheter.
- Kravlista lämnas på vad enhetscheferna skall göra innan föreläsningarna på respektive äldreboende startar. Bland annat skall förutsättningar för sopsortering finnas på plats och vara ändamålsenliga.

- Alla äldreboenden fyller i en checklista om nuläget gällande vilka material som används, livsmedelshantering, omsorgsarbetet mm.
- Mat- och restavfall mäts (genom uttag ur KoV's databas) före arbetet startar.
- Ett möte sker på respektive äldreboende med enhetschefer, inköpare och miljöombud. En handlingsplan med vilka åtgärder som skall vidtas beslutas.
- Föreläsning för samtlig personal vilket innebär mellan en och fyra föreläsningar per äldreboende. Därefter startar arbetet på respektive äldreboende; företrädesvis under ledning av enhetscheferna.
- Stöd och råd ges av projektledaren under arbetets gång.
- Efter 6–7 månader sker en uppföljning av vidtagna åtgärder och mat- och restavfall mäts igen.
- Diplom utfärdas när målet med 10 % avfallsminskning har uppnåtts samt att beslutade åtgärder är vidtagna.
- Stöd och uppföljning sker tills målet uppnås.
- Projektledaren har genomfört samtliga möten och föreläsningar (cirka 140 st.).

Mätning av matsvinnet på respektive enhet på äldreboendena sker initialt under en månad. Resultatet registreras varje dag i ett digitalt instrument som tillagningsköket skall läsa av. Syftet är att se och tydliggöra hur mycket mat som slängs och utifrån detta dels minska mängden mat som distribueras från tillagningsköken dels ta bort de rätter som inte uppskattas av de äldre. En kontinuerlig mättningsperiod; t.ex. varje kvartal bör ske inom ramen för uppföljningsuppdraget.

Vägledning och rutiner finns framtagna så att alla personal, inklusive nyanställda, vikarier och praktikanter också kan läsa sig till hur de skall förebygga avfall. Vägledningar och rutiner finns på www.goteborg.se/forebyggavfall. Det är viktigt att miljöarbetet ges plats i introduktionsprogrammen för nyanställda. Rutinerna skall överlämnas för beslut till sektorcheferna med avsikt att de skall bli staden övergripande.

Framgångsfaktorer och svårigheter

Framgångsfaktorer

Samtlig personal får samma föreläsning som innehåller fakta om materialens påverkan på vårt klimat samt hur respektive äldreboende skall förebygga sitt avfall genom:

- förändrade inköpsrutiner
- byte till flergångsprodukter
- att sluta använda vissa produkter såsom sköljmedel och kolsyrat vatten på flaska
- att vidta åtgärder för att minska matsvinnet.

Omsorgen om de äldre och omsorgen om miljön hänger tätt ihop, till exempel genom att:

- täta toalettbesök skall prioriteras framför att den äldre uppmanas att göra sina behov i inkontinensskyddet
- att smörgåsar inte breds i förväg utan att den äldre själv brer sin smörgås eller väljer bröd och pålägg om hen inte kan göra sin smörgås själv.

Entusiasm och insikt om vårt ansvar för miljön hos personal och enhetschefer är en framgångsfaktor. Det har varit viktigt att de pådrivande medarbetarna på äldreboendena uppmärksammas och uppskattas. När all personal inser att detta inte är ett projekt som har ett slut utan är ett livslångt åtagande som innebär förändringar i arbetsrutiner och förhoppningsvis även i privatlivet, då nås resultat!

Svårigheter

När chefer inte har varit tillräckligt engagerade i uppdraget; t.ex. att uppdraget delegeras till miljöombuden eller annan personal som är de personer som skall ansvara för och handleda personalen i arbetet. Alla chefer har inte varit lika mycket engagerade i arbetet och oavsett anledning (stor arbetsbörda, utbyte av enhetschefer, ointresse) leder det till att arbetet avstannar eller inte ges den dignitet och prioritering som uppdraget måste ha. Att arbeta avfallsförebyggande är ett uppdrag för områdeschefer, enhetschefer och undersköterskor likvärdigt alla andra uppdrag som ingår i vardagsarbetet.

Äldreboenden har drabbats av ett oväntat antal fler kilon restavfall sedan våren 2018. Orsaken är att inkontinensskydd som upphandlades av VGR (Västra Götalands Regionen) har en ny leverantör och en ny produkt som inte har varit funktionellt utan skapat obehag och problem för den äldre och en ökning av avfallet. Äldreboendenas personal och chefer har reklamerat och klagat hos VGR som trots ett massivt reklamerande inte har bytt ut den undermåliga produkten.

Många äldreboenden delar lokaler med andra verksamheter såsom bostäder med särskild service, tillagningskök, dagverksamheter, träffpunkter, vårdcentraler, restaurang mm. Det har varit svårt att göra separata mätningar av det avfall som äldreboendet har ”producerat” från det som övriga huset producerat när man delat soprum. Det innebär att äldreboendena förmodligen procentuellt sett har minskat sitt avfall mer än de siffror som presenteras här i rapporten.

Ett uppföljningssystem i Stratsys är ännu inte framtagit.

Resultat

Resultatet baseras på de 36 äldreboenden som har minskat sitt avfall.

- Mat- och restavfallet *sammantaget* har på årsbasis minskat med 269 ton vilket motsvarar 738 ton koldioxidekvivalenter.
- Restavfallet har på årsbasis minskat med cirka 229 ton. Det innebär att den beräknade kostnaden för sophämtningen minskar med cirka 460 000 kronor (Kilokostnaden är 2,01 kr/kilo).
- Mängden minskat matavfall på årsbasis är 40 ton vilket motsvarar 65 ton koldioxidekvivalenter. Då råvarukostnaden för Göteborg stad beräknas till 30 kr/kg motsvarar detta en minskad inköpskostnad på 1 200 000 kronor per år.
- Om man räknar att 50 % av matavfallet är matsvinn så motsvarar det cirka 34 000 portioner.

Kostnaden på årsbasis för material, matinköp, antal sopkärl mm. beräknas kunna minska med cirka 10 miljoner kronor när samtliga 53 äldreboenden är avfallssnåla.

Några exempel på hur byte av engångsprodukter till flergångsprodukter påverkar klimatet:

På stadens äldreboenden bor det cirka 3800 personer/hyresgäster.

När 400 personer använder engångshaklappar men byter dem till flergångshaklappar så innebär det 7 220 kilo mindre avfall/år samt 24 040 kg mindre koldioxidekvivalenter/år.

När 3000 personer behöver hjälp med dusch och personalen bär ett tvättbart duschförkläde istället för ett engångsförkläde minskar avfallet med 11 520 kilo/år och koldioxidekvivalenterna minskar med 38 100 kg/år.

När 400 personer med inkontinensproblematik använder tvättbara sängskydd istället för engångsskydd minskar avfallet med 10 600 kilo/år och koldioxidekvivalenterna minskar med 28 170 kg/år.

(Beräkningarna inkluderar förutom produktionen av produkten även tvätt av flergångsmaterialen. Grundsiffrorna utgår från Tyréns AB siffror i samband med utvärdering av pilotprojektet på Sekelbo. ”Vägledning förebygga avfall på äldreboende – så räknade vi” 2016-08-11).

Förutom dessa resultat har arbetsmiljön blivit bättre genom att:

- färre kilon engångsmaterial hanteras
- mindre avfall bärs/körs till soprummen
- det blir bättre plats i förråden
- samarbetet mellan äldreboendets enheter har ökat
- samarbetet med tillagningsköken har förbättrats.

Flera medarbetare beskriver att det avfallsförebyggande arbetet givit dem en ytterligare dimension i arbetet; att förutom att ge god omsorg också bidra till att minska koldioxidutsläppen. Dessutom beskriver många att deras egna privata konsumtionsmönster har påverkats genom att de tänker efter före vad de behöver köpa.

Hitintills har 31 äldreboenden blivit diplomerade; dvs. minskat sitt avfall med minst 10 % och vidtagit de beslutade åtgärderna. Resterande äldreboenden som ännu inte nått målet följs upp under hösten men deras avfallsminskningar är inräknade i redovisningen ovan. Äldreboendena startade det avfallsförebyggande arbetet vid olika tidpunkter under 2018 så förutsättningarna att nå målet i maj 2019 har varit olika.

Framtiden, hur skall miljöarbetet utifrån ”Det avfallssnåla äldreboendet” fortskrida på äldreboendena och hur skall det säkras?

Uppdraget skall inte beskrivas som ett projekt utan ett konstant åtagande utifrån det Klimatstrategiska programmet som bl.a. anger att hushållsavfallet per innevånare skall minskas med 30 % till år 2030 i jämförelse med 2010.

En förutsättning är att enhetschefer och områdeschefer tydligt förmedlar till all personal att detta ingår i deras uppdrag som chef respektive undersköterska; en arbetsuppgift som alla andra. Ett sätt är att det förebyggande miljöarbetet har en återkommande punkt på APT på enhetsnivå och i områdesledningen.

För att säkra att så sker måste vissa kontrollfunktioner inrättas. Detta kommer områdescheferna att omhänderta genom att de i september 2019 skall besluta vilka variabler som skall ingå i kvalitetsuppföljningssystemet Stratsys. Förslag på variabler är lämnade.

Uppföljning bör också ske inom ramen för uppföljningen av Göteborgs Stads Klimatstrategiska program och Göteborgs Miljömål.

Göteborgs Stad och Kretslopp och Vatten inklusive ”Det avfallssnåla äldreboendet ” och ”Göteborgsmodellen för mindre matsvinn” har mottagit flera nationella priser för det framgångsrika arbetet med att förebygga avfall. 2016 tilldelas Göteborgs Stad utmärkelsen Årets förebyggare på avfallsbranschens Återvinningsgala. 2016 utnämndes Sekelbo äldreboendets arbete med att minska avfallet till Årets klimatinitiativ i Göteborgs Stad.

2018 fick KoV Miljöstrategipriset och nu i maj 2019 Miljömålspriset från Naturvårdsverket. Det innebär att vi har varit och är en förebild även nationellt och ”kopieringsgraden” är hög hos landets kommuner. Det är viktigt att inte alla kommuner behöver uppfinna hjulet men än viktigare att Göteborgs Stad upprätthåller arbetet och ökar antalet verksamheter som också måste förebygga sitt avfall.

Göteborg 2019-05-23

Cristina Foconi
Projektledare ”Det avfallssnåla äldreboendet”
F.d. enhetschef på Sekelbo äldreboende

Cristina.foconi@centrum.goteborg.se

Tfn: 070-753 3508